

Alınış tarihi (Received): 10.03.2021

Kabul tarihi (Accepted): 21.04.2021

Tokat İli Merkez İlçede Kiraz Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu

Bilge GÖZENER¹, Ebru ONURLUBAŞ^{2*}, Merve OTCU³

¹*Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü/ Tokat*

²*Trakya Üniversitesi, Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü/Edirne*

³*Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı/ Tokat*

*Sorumlu yazar: ebruonurlubas@trakya.edu.tr

ÖZET: Bu çalışmada Tokat ili merkez ilçede kiraz yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Kocacık, Kemalpaşa ve Akyamaç köylerinden anket yolu ile elde edilen veriler kullanılarak kiraz yetiştiriciliğinin mevcut durumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Belirlenen üç köyde yapılan 114 anket ile çiftçilerin 2019 yılı üretim dönemine ait kiraz üretim miktarları, üretim aşamasında karşılaştıkları sorunlar ve pazarlama kanallarına ait veriler elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler incelendiğinde, çiftçilik dışındaki bazı meslek gruplarının da (esnaf, işçi, memur) kiraz yetiştirdiği belirlenmiştir. Üreticilerin ortalama 21.73 da bahçeye sahip oldukları, bu bahçenin 14.23 da'nı kiraz bahçesinin olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin ortalama 519 adet kiraz ağacına sahip olduğu, bu ağaçların yaş ortalamasının 24.56 yıl, verimlerinin ise 37.29 kg olduğu araştırma sonuçları arasındadır. Üreticilerin önemli bir çoğunluğu 2018 yılı kiraz satışını "kötü" olarak tanımlarken 2019 yılı kiraz satışını "iyi" olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Ayrıca kiraz üretiminde karşılaşılan sorunlar incelenmiş ve en önemli sorunun girdi temini olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler- Kiraz, üretim, pazarlama, çiftçi

Current Status of Cherry Growing in Central District of Tokat Province

ABSTRACT: In this study, it was aimed to reveal the current status of cherry growing by using the data obtained from the villages of Kocacık, Kemalpaşa and Akyamaç, where cherry growing is intensively carried out in the central district of Tokat. With 114 surveys conducted in three selected villages, data on the cherry production amount of the farmers for the production period in 2019, the problems they encountered during the production phase and the marketing channels were obtained. When these data were analyzed, it was determined that some occupational groups other than farming (tradesmen, workers, civil servants) also grow cherries. It has been determined that the producers own an average of 21.73 da gardens and 14.23 da of this garden are cherry orchards. It is among the results of the research that the producers have an average of 519 cherry trees, the average age of these trees is 24.56 years and their yields are 37.29 kg. While a significant majority of the producers defined their cherry sales in 2018 as "bad", they defined the cherry sales in 2019 as "good". In addition, the problems encountered in cherry production were examined and it was determined that the most important problem was input supply.

Keywords- Cherry, production, marketing, farmer

1. Giriş

Tarım sektöründe, ekonomik önemi gittikçe artan faaliyetlerden biri de meyve yetiştirme ve pazarlamasıdır. Türkiye coğrafi konumu ile birçok meyve türünün yetişebildiği geniş bir alana sahip meyve bahçesi konumundadır. Bu meyve bahçesinde kiraz önemli bir yere sahiptir (Başkaya, 2011).

Kirazın (*Prunus avium L.*) anavatanı Güney Kafkasya, Hazar Denizi ve Kuzeydoğu Anadolu arasındaki bölgedir. Bu gen merkezlerinden, Dünya'nın doğu ve batısına doğru yaygınlaşarak üretim alanını kapsamıştır. Anadolu birçok meyvede olduğu gibi Kirazında (*Puronus avium L.*) en eski kültür alanlarından biridir (Çelik ve Sarıaltın, 2019). Kirazın yaygın olarak yetiştirildiği ülke ve bölgeler; 'Amerika Birleşik Devletleri'nde Michigan, Oregon, California, Washington, New York, Utah ve Pensilvania; Rusya'nın Avrupa kısmı, Kanada'da Ontario bölgesi, Akdeniz çevresinde Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Cezayir gibi ülkeler, Doğu Pireneler, Rhone Havzası, Kuzey Avrupa ülkeleri ve Yugoslavya'nın Gorica Bölgesi'dir (Çelik ve Sarıaltın, 2019).

Ürünler üretildikten sonra nihai tüketiciye ulaşmasına kadar geçen süreçte farklı yollar izlenmektedir. Ürünlerin üretimlerinden itibaren işleme, depolama, paketlenme, elden ele geçme gibi durumlar ve karşılaştıkları yerler pazarlama kanalları olarak adlandırılmaktadır (Güneş, 1996). Tarımsal ürünlerin üreticiden tüketiciye ulaşıncaya kadar mal ve hizmetleri içeren faaliyetleri inceleyen süreçlerin tamamı tarımsal pazarlama olarak tanımlanmaktadır (Fidan, 2017).

2019 yılı verilerine göre, dünya kiraz ithalat miktarı 730 bin ton, ihracat miktarı ise 772 bin tondur (Trademap, 2021). Türkiye 2018 yılında ülkeler bazında dünya kiraz alanında 84.087 hektar kiraz alanı ile 1. sırada yer almaktadır. Bunu sırası ile 34.398 ha ABD, 30.179 ha Şili, 29.500 ha Suriye, 29.156 ha İtalya, 27.368 ha alan ile İspanya izlemektedir (FAO, 2021).

Türkiye kiraz üretim ve ekim alanları son 10 yılı incelendiğinde %59 oranında üretimde, %34 oranında kiraz ekim alanında artış gösterdiği belirlenmiştir. 2019 yılında kiraz üretimi 664 bin ton, alanı ise 834 bin dekadır. Türkiye'de ağaç başına kiraz verimi ortalama 28 kg'dır. 2019 yılı ağaç başına kiraz verimi 31 kg'dır. 2019 yılında yaklaşık olarak 27 milyon ağaç bulunmaktadır. Bu ağaçların 21 milyonu meyve veren, 6 milyonu ise meyve vermeyen ağaçlardan oluşmaktadır (TÜİK, 2021).

2019 yılında Tokat ilinin toplam tarım arazisi yaklaşık 522.397 dekar olup, bunun 319.312 dekarında tahıllar ve diğer bitkisel ürünler, 36.109 dekarında sebzeler, 52.461 dekarında meyveler, içecek ve baharat bitkileri, yaklaşık 122 dekarında süs bitkileri üretimi yapılmakta ve 114 393 dekarı ise nadasa bırakılmaktadır (TÜİK, 2021).

Tokat Merkez ilçede kiraz üretim miktarı 2019 yılında 6.624 ton, kiraz ekim alanı ise 4.500 dekadır. 2019 yılı ağaç başına kiraz verimi 45 kilogramdır. 2019 yılında yaklaşık 189 bin ağaç mevcut olup, bunun 147 bini meyve veren, 42 bini ise meyve vermeyen ağaçlardır (TÜİK, 2021).

Bu çalışmada Tokat merkez ilçedeki kiraz yetiştiriciliğinin mevcut durumunu ortaya koymayı, üretim ve pazarlama aşamasında karşılaştıkları sorunları belirlemek amaçlanmıştır.

2. Materyal Yöntem

Araştırmada örnek hacmi belirlemek amacı ile öncelikle Tokat ili merkez ilçede kiraz yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı köyler Tokat Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

kayıtları incelenerek Kocacık Kemalpaşa ve Akyamaç olarak belirlenmiştir. Bu 3 köyde 1358 kiraz yetiştiren çiftçi bulunmaktadır. Bu çiftçilerin tümü ile görüşmek zaman alacağı ve hepsine ulaşmak mümkün olamayacağından dolayı temsilen %30'u ile (114 adet) görüşülerek hazırlanan anket formları doldurulmuştur. Anket formları oluşturulurken Özbek, 2013; Demircan vd., 2004; Çerçinli Öz, 2016; Unakıtan vd., 2018 çalışmalarından faydalanılmıştır. Anketler 2019 Kasım ayında gerçekleştirilmiş olup veriler 2019 üretim dönemine aittir. Anket yolu ile elde edilen veriler kullanılarak frekans ve oranları hesaplanmış ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Ayrıca çalışma da ikincil veriler olarak, konu ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar ve birçok istatistiki kayıtlar kullanılmıştır.

3. Araştırma ve Bulgular

Tablo 1. Üreticiye ait bazı bilgiler

Table 1. Some information about the manufacturer

		Frekans	%
Öğrenim durumu	Okur yazar	7	6.14
	İlkokul	45	39.47
	Ortaokul	35	30.70
	Lise	20	17.55
	Lisans	7	6.14
	Toplam	114	100.00
Deneyim süresi (yıl)	10-30	53	46.49
	31-40	36	31.58
	41-50	19	16.67
	50+	6	5.26
	Toplam	114	100.00
Kiraz yetiştirme süresi (yıl)	5-15	22	19.30
	16-25	38	33.33
	26-35	35	30.70
	36-45	16	14.04
	46-55	3	2.63
	Toplam	114	100.00
Toplam aylık gelir (TL)	1000-2500	90	78.95
	2501-3000	14	12.28
	3001-5000	8	7.02
	5000+	2	1.75
	Toplam	114	100.00
Kirazdan Aylık Gelir (TL)	1000-3000	19	16.67
	3001-7000	57	50.00
	7001-11000	25	21.93
	11001-+	13	11.40
	Toplam	114	100.00
Çiftçilik dışında uğraşılan meslek grupları	Esnaf	7	50.00
	İşçi	5	35.72
	Memur	1	7.14
	Öğretmen	1	7.14
	Toplam	14	100.00

Çiftçilerin tarımsal deneyim sürelerine bakıldığında en fazla (%46.49) 10-30 yıl arasında olduğu görülmektedir. Kiraz yetiştirme süresi incelendiğinde en fazla %33.33'ünün 16-25 yıl arasında kiraz yetiştirdiği tespit edilmiştir. Toplam aylık gelirine bakıldığında çiftçilerin en fazla %78.95'nin 1 000-2 500 TL arası gelire sahip olduğu görülmektedir. Çiftçilerin ortalama 6 276 TL kiraz üretiminden elde ettikleri gelirlerinin dışında bir de 2 192.10 TL gelirleri mevcuttur. Kirazdan elde etmiş oldukları aylık geliri incelendiğinde yarısından fazlasının 3 001-7 000 TL arası gelir elde ettiği belirlenmiştir.

Çiftçilerin çoğunlukla (%68.42) 4-6 kişilik ailelerden oluştuğu, 1-3 kişilik (%16.67) ve 7 ve daha fazla bireyin bulunduğu ailelerin (%14.91) de olduğu tespit edilmiştir. Çiftçilerin aile bireylerinden bazıları da (anne, baba, eş, çocuk, kardeş) üretim aşamasına dahil olmaktadır. Yapılan anketler sonucunda bazı çiftçilerin ayrıca esnaf, memur, işçi ve öğretmen olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çiftçilik dışında meslek grupları incelendiğinde %50.00'sinin esnaf, %35.72'sinin işçi, %7.14'ünün memur ve öğretmen olduğu belirlenmiştir. Yapılan başka bir çalışmada da, tarım dışında meslek gruplarına bakıldığında, %35.24'ünün ticaret, %27.62'sinin memur, %26.67'sinin emekli ve yine %26.67'sinin işçi olduğu görülmüştür (Çerçinli Öz, 2016).

Tablo 2. Çiftçilerin Toplam Arazi Dağılımı(da) ve Mülkiyet Durumu
Table 2. Farmers' Total Land Distribution (da) and Ownership Status

		Ortalama	%
Toplam arazi dağılımı	Tarla	0.77	3.28
	Bağ	0.95	4.05
	Bahçe	21.73	92.67
	Toplam	23.45	100.00
Mülkiyet durumu	Mülk Arazi	22.56	96.20
	Kiralanan Arazi	0.72	3.07
	Ortak Alınan Arazi	0.17	0.72
	Toplam	23.45	100.00
Kiraz yetiştirilen alan	3-5 da	8	7.02
	6-10 da	45	39.47
	11-20 da	41	35.96
	21-30 da	17	14.91
	30 da +	3	2.63

Çiftçilerin toplam arazi dağılımını tarla, bağ, bahçe olarak incelendiğinde; tarlanın ortalama: 0.77 da, bağın ortalama 0.95 da, bahçenin ortalama 21.73 da olduğu tespit edilmiştir. Toplam arazi dağılımının en fazla %92.67'lik oranla bahçede olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin arazilerinin büyük çoğunluğunda kiraz bulunduğu için en fazla arazi dağılımı olarak bahçe tespit edilmiştir. Yılmaz vd., (2006) Isparta ilinde yapmış oldukları çalışmada, tarla tarımından sebze ve meyve tarımına doğru geçiş olduğunu belirlemişlerdir. Isparta İlinin özellikle kiraz üretiminde önemli bir pay aldığını ifade etmişlerdir.

Çiftçilerin mevcut arazi durumu incelendiğinde mülk arazinin ortalama 22.56 da, kiralanan arazi 0.72 da, ortak alınan arazi 0.17 da olduğu görülmektedir. Üreticilerin neredeyse tamamı (%96.20) kendi arazisini kullanmaktadır.

Çiftçilerin toplam arazilerinden kiraz için kullanılan ortalama 14.23 da olarak belirlenmiş olup, dağılımları incelendiğinde üreticilerin %39.47'sinin 6-10 da arasında kiraz bahçesine sahip olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Yapılan başka bir çalışmada, kiraz üretim alanlarının ortalaması yaklaşık olarak 18 da olarak tespit edilmiştir (Çerçinli Öz, 2016).

Tablo 3. Mevcut Arazide Kiraz Dışında Yetiştirilen Ürünler
Table 3. Crops Other than Cherry on the Existing Land

Ürünler	Ortalamalar	%
Erik	0.09	1.20
Şeftali	2.73	36.45
Elma	0.86	11.48
Vişne	2.93	39.12
Üzüm	0.88	11.75
Toplam	7.49	100.00

Elde edilen bilgiler ışığında kiraz dışında en çok yetiştirilen tarım ürünleri Tablo 3'de verilmiştir. Tablo 3'de görüldüğü gibi kiraz dışında en fazla yetiştirilen ürün %39.12 ile vişnedir. Bunu sırası ile %36.45 ile şeftali, %11.75 ile üzüm, %11.48 ile elma, %1.20 ile erik takip etmektedir. Yapılan başka bir çalışmada kiraz üreticilerinin kiraz dışında en çok sırasıyla elma, vişne, ayva, gül ve üzüm ürettikleri tespit edilmiştir (Çerçinli Öz, 2016).

Tablo 4. Mevcut Arazide Bulunan Kiraz Ağacı Dağılımları
Table 4. Cherry Tree Distributions in Existing Land

		Frekans	%
Ağaç Sayısı (adet)	150-300	20	17.54
	301-500	48	42.11
	501-700	19	16.67
	701-900	21	18.42
	901-1200	2	1.75
	1201-1400	4	3.51
	Toplam	114	100.00
Kiraz Ağaçlarının Yaş Dağılımı	10-20 yaş	61	53.51
	21-30 yaş	33	28.95
	31-40 yaş	18	15.79
	41+	2	1.75
	Toplam	114	100.00

Çiftçilerin mevcut arazilerinde bulunan kiraz ağacı adedinin en fazla % 42.11'lik oranla 301-500 adet olduğu tespit edilmiştir. Dekar başına ortalama 35-40 ağaç dikildiği çiftçilere sorularak belirlenmiştir (Tablo 4). Çiftçilerin sahip olduğu ortalama kiraz ağacı sayısı 519 adet olarak tespit edilmiştir. Çerçinli Öz (2016)'da yapmış olduğu çalışmada, ihraçlık kiraz üreten işletmelerin sahip olduğu kiraz ağacı sayısı ortalama 367.28 adet, işletmelerin verimde olan kiraz ağaç sayısını ise 285.89 adet olarak tespit etmiştir.

Çiftçilerin yarısından fazlasının kiraz ağaçlarının yaşının 10-20 yaş arasında olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin kiraz ağaçlarının ortalama yaşı 24.56 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5. Çiftçilerin Kiraz Ağaçlarının Genel Durumu

Table 5. The General Status of the Farmers' Cherry Trees

		Frekans	%
Kiraz ağaçlarından verim alınan süre (yıl)	4-5	85	74.56
	5-6	26	22.81
	7-8	1	0.88
	9-10	2	1.75
	Toplam	114	100.00
Ağaç verimi (kg)	20-30	31	27.19
	31-40	68	59.65
	41-50	12	10.53
	51-60	3	2.63
	Toplam	114	100.00
Kiraz satışı yapılan süre (yıl)	5-10	34	29.82
	11-20	39	34.21
	21-30	32	28.07
	31-40	9	7.89
	Toplam	114	100.00

Araştırmada, dikilen fidanın yetiştirme koşulları ve fidanın özelliklerine bağlı olarak kiraz ağaçlarından ortalama 5.35 yılda verim alındığı tespit edilmiştir. Genel olarak bir kiraz ağacından alınan verimin en fazla (%74.56) 4-5 yıl olduğu belirlenmiştir.

Çiftçilerin ortalama bir kiraz ağacından elde ettikleri kiraz miktarının %59.65'lik oranla en fazla 30-40 kg aralığında olduğu tespit edilmiş olup, 37.29 kg'dır. Tablo 5'e bakıldığında çiftçilerin düşük bir oranının (%2.63) kiraz ağaçlarından 50-60 kg kiraz alabildiği görülmektedir. Çiftçilerin en fazla oranla %34.21'sinin 11-20 yıl arası kiraz satışı yaptığı Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 6. Çiftçilerin Kiraz Yetiştirme Nedenleri*

Table 6. Reasons for Farmers to Grow Cherry

	Frekans	%
Aile iş gücü değerlendirilmesi	34	29.82
Daha kolay pazarlanması	4	3.51
Arazinin iklime uygun olması	61	53.51
Karlı olması	17	14.91
Diğer	7	6.14

*Birden fazla seçenek işaretlendiğinden dolayı toplam %100'ü aşmaktadır.

Çiftçilerin %53.51'inin arazi ve ikliminin uygun oluşundan dolayı kiraz yetiştirdikleri öğrenilmiştir. Ayrıca aile işgücünü değerlendirmek, daha kolay pazarlanıyor olması ve karlı oluşu da kiraz yetiştirme nedenleri olarak tespit edilmiştir (Tablo 6).

Farklı kiraz çeşitleri bulunmaktadır. Araştırma bölgesinde tercih edilen kiraz çeşitleri ve üreticilerin bu çeşitler arasındaki tercih dağılımları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Kiraz Yetiştiriciliğinde Kullanılan Çeşitler*
Table 7. Varieties Used in Cherry Growing

Kiraz çeşitleri	Ortalama	%
Ziraat 0900	100	87.72
Napolyon	37	32.46
Lambert	57	50.00
Vink	16	14.04
Stella	11	9.65
Türk Kirazı	3	2.63

*Birden fazla seçenek işaretlendiğinden dolayı toplam %100’ü aşmaktadır.

Ankete katılan çiftçilerin en çok (%87.72) Ziraat 0900 çeşidini kullandıkları tespit edilmiştir. Ziraat 0900 halk diliyle de ceviz büyüklüğünde olan kiraz olarak tabir edilmektedir. Ziraat 0900 çeşidini sırası ile Lambert (%50.00), Napolyon (%32.46), Vink(%14.04), Stella (%9.65), Türk kirazı (%2.65) takip etmektedir. Yapılan başka bir çalışma da en çok üretimi yapılan kiraz çeşidinin 0900 Ziraat (%84,20) olduğu belirlenmiştir (Unakitan vd., 2018).

Tablo 8. Kiraz Satış Durumu
Table 8. Cherry Sales Status

		Frekans	%
2018 yılı kiraz satışı	Çok İyi	2	1.75
	İyi	16	14.04
	Normal	32	28.07
	Kötü	45	39.47
	Çok Kötü	19	16.67
	Toplam	114	100.00
2019 yılı kiraz satışı	Çok İyi	9	7.89
	İyi	64	56.14
	Normal	21	18.42
	Kötü	16	14.04
	Çok Kötü	4	3.51
	Toplam	114	100.00

Ankete katılan üreticiler kiraz satış fiyatının 2018 yılında ortalama 3.46 TL, 2019 yılında 4.52 TL olduğunu ifade etmişlerdir.

Çiftçiler 2018 üretim dönemine ait satış durumlarını değerlendirdiklerinde; %39.47’lik kesim kiraz satışlarının kötü olduğunu dile getirmiş ve 2018 yılında kiraz satış fiyatlarından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Çiftçilere araştırmanın yapıldığı 2019 yılı kiraz satış durumlarını değerlendirmeleri istendiğinde ise yarından fazlasının (%56.14) kiraz satışlarının iyi olduğunu söylediği belirlenmiştir. Önceki yıla göre 2019 yılı kiraz satış

durumlarının daha iyi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 8). Çerçinli Öz (2016)'da yapmış olduğu çalışmada çiftçilerin %33.14'ünün kiraz satış fiyatlarından memnuniyetinin normal olduğunu belirttiğini ifade etmiştir.

Her üretim dalında olduğu gibi kiraz üretiminin birçok aşamasında farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlardan bazıları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Çiftçilerin Kiraz Yetiştiriciliğinde Karşılaştığı Sorunlar
Table 9. Problems Encountered by Farmers in Cherry Growing

		Frekans	%
Kiraz yetiştiriciliğinde en çok karşılaşılan sorunlar	Girdi temini	49	42.98
	Üretim aşaması sorunu	28	24.56
	Pazarlama sorunu	26	22.81
	Hasat aşaması sorunu	11	9.65
	Toplam	114	100.00
Girdi temininde karşılaşılan sorunlar	Girdi fiyatlarının pahalı olması	78	68.42
	Girdilere kolay ulaşım sağlanamaması	11	9.65
	Fidan seçimi	11	9.65
	İlaç ve gübre temini	13	11.40
	Diğer	1	0.88
	Toplam	114	100.00
Üretim aşamasında karşılaşılan sorunlar	Hastalıklar ve zararlılar	80	70.18
	Teknik bilgi yetersizliği	15	13.16
	Yanlış anaç uygulaması	10	8.77
	Yanlış aşılama ve budama tekniği	7	6.14
	Diğer	2	1.75
	Toplam	114	100.00
Pazarlama aşamasında karşılaşılan sorunlar	Piyasaların yetersizliği	39	34.21
	Fiyatların dalgalanması	51	44.74
	İstenilen zamanda alıcı bulunamaması	14	12.28
	Pazar yapısının düzensiz olması	10	8.77
	Toplam	114	100.00
Hasat aşamasında karşılaşılan sorunlar	İş gücü yetersizliği	49	42.98
	Toplama tekniklerinin yanlış uygulama	31	27.19
	İşçilerin deneyimsiz olması	28	24.56
	Kullanılan (kasa, kova vb.) malzemelerinin iyi olmaması	2	1.75
	Diğer	4	3.51
	Toplam	114	100.00

Çiftçilerin kiraz yetiştiriciliğinde üretim, pazarlama ve hasat aşamasında sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Ancak yetiştiricilik sırasında en çok sorunun (%42.98) girdi temini aşamasında olduğu belirlenmiştir. Öztürk vd., (2005) yaptıkları çalışmada yetiştiricilik sorunlarının başında “0900 Ziraat” çeşidinin tozlanma sorununun ve ağaç boylarının kontrol altında tutulamamasının geldiğini ifade etmişlerdir. Üreticilerin %68.42'si ise girdi teminindeki en büyük sorunun girdi fiyatlarının yüksekliği olduğunu belirtmişlerdir.

Kiraz üretimi aşamasında da teknik bilgi yetersizliği, yanlış anaç kullanımı, yanlış aşılama ve yanlış budama gibi sorunların olduğu ancak bunlarda ilk sırayı hastalıklar ve zararlıların (%70.18) aldığı Tablo 9'da görülmektedir. Amasya ilinde yapılan başka bir çalışmada da kiraz üretiminde karşılaşılan en fazla sorunun hastalık ve zararlılar (%92.31) olduğu belirlenmiştir (Sayılı ve Özbek, 2016). Diğer bir çalışmada ise kiraz üretiminde karşılaşılan en önemli sorun üretimde kullanılan girdilerin pahalı olması ve hastalık ve zararlılardır (Özbek, 2013).

Çiftçilere, kirazın pazarlama aşamasında bazı sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Bu sorunların başında fiyat dalgalanması gelmektedir. Demircan vd.,(2004)'de yapmış oldukları çalışmada çiftçilerin pazarlama aşamasında en fazla fiyatın istikrarsız oluşu sorunu (%92.39) ile karşı karşıya geldiklerini tespit etmişlerdir. Özbek (2013) yaptığı araştırmada, pazarlama sorunlarını ambalajlama olarak belirtmiştir. Oruç ve ark. (2017) Hatay'ın Vakıflı köyünde kurulmuş olan Vakıflı Kalkınma Kooperatifi kadın kolu tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerini konu alan çalışmada, üye kadınların yetiştirdikleri meyve ağırlıklı ürünleri işleyerek pazarlamalarına ilişkin sonuçları ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kadınlar ürettikleri ürünleri reçel, marmelat tarzı ürünlere dönüştürmekte, pazarlama sürecinde birlikte hareket ederek satış işlemlerini tek elden sürdürmektedirler. Ürünlerin genellikle civardaki turistik bölgeleri ziyaret eden yerli turistlere pazarladıkları belirlenmiştir. Bunun dışında kadınlar çeşitli fuarlara katılarak ve oluşturdukları web sayfası üzerinden ürünlerini tanıtmak ve ürünleri görmelerini sağlamaktır.

Kirazın hasat aşamasında en çok karşılaşılan sorun iş gücü yetersizliği (%42.98) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 10. Kiraz Fidanı Temini ve Karşılaşılan sorunlar
Table 10. Supply of Cherry Saplings and Problems Encountered

		Frekans	%
Kiraz fidanı temin yeri	Fidanlık	26	22.81
	Tarım ve Orman Müdürlüğü	10	8.77
	Komşu ve arkadaş	31	27.19
	Piyasadaki satıcı	11	9.65
	İl dışı	7	6.14
	Kendi üretimi	29	25.44
	Toplam	114	100.00
Kiraz fidanı temininde karşılaşılan sorunlar	Fiyatın yüksek olması	52	45.61
	İstenilen çeşit ve kalitede bulunmaması	27	23.68
	Çeşit karışıklığı	20	17.54
	Kalitesiz fidan kullanımı	8	7.02
	Diğer	7	6.14
	Toplam	114	100.00

Çiftçilerin %27.19'unun kiraz fidanı ihtiyacını komşu arkadaş vasıtasıyla karşılamakta olduğu belirlenmiştir. %25.44'ünün ise kiraz fidanı ihtiyacını kendi üretimiyle sağladığı tespit edilmiştir. Kiraz fidanı temininde en çok karşılaştıkları sorunlar en fazla fiyatların yüksek (%45.61) olmasıdır (Tablo 10).

Tablo 11. Elde Edilen Kiraz Miktarları
Table 11. Cherry Amounts Obtained

		Frekans	%
2018 yılı üretilen kiraz miktarı	4-10 ton	24	21.05
	11-20 ton	49	42.98
	21-30 ton	25	21.93
	31-40 ton	12	10.53
	40+ ton	4	3.51
	Toplam	114	100.00
2019 yılı üretilen kiraz miktarı	3-10 ton	23	20.18
	11-20 ton	50	43.86
	21-30 ton	27	23.68
	31-40 ton	12	10.53
	41+ ton	2	1.75
	Toplam	114	100.00

Kiraz üretim miktarları işletmeler ortalamasında incelendiğinde 2018 yılı (18.92 ton) ve 2019 yılı (18.63 ton) arasında pek fark olmadığı belirlenmiştir. 2018 ve 2019 yılına ait üretim miktarları dağılımları Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 12. Üreticiler Tarafından Tercih Edilen Kiraz Pazarlama Kanalları ve Doğrudan Pazarlama Stratejileri*

Table 12. Cherry Marketing Channels and Direct Marketing Strategies Preferred by Producers *

		Frekans	%
Kiraz pazarlama kanalı	Toptancı halleri (Komisyoncular)	97	85.09
	Seyyar satıcılar	27	23.68
	İhracatçı firma	15	13.16
	İşleyici firma	13	11.40
	Tüccar	4	3.51
	Doğrudan tüketiciye	1	0.88
Doğrudan pazarlamada tercih edilen stratejiler	Tüketicilerle bağlantı kurarak	76	66.67
	Kiraz bahçesinde satış	43	37.72
	Çevre komşularla satış	10	8.77
	İnternet üzerinden satış	1	0.88
	Yol kenarında satış	1	0.88
	Diğer	1	0.88

*Birden fazla seçenek işaretlendiğinden dolayı toplam %100’ü aşmaktadır.

Çiftçilerin yetiştirdikleri kirazları en fazla (%85.09) toptancı halleri (komisyoncular) aracılığı ile pazarladıkları tespit edilmiştir. Komisyonculardan sonra en fazla tercih edilen pazarlama kanalı ise %23.68’lik oranla seyyar satıcılardır (Tablo 12). Özbek (2013)’de kirazın pazarlama kanallarının en fazla komisyonculara (%96.15) yapıldığını belirlemiştir. Demircan vd., (2004)’de yaptıkları çalışmada; işletmelerde yetiştirilen kirazın %80.49’unun ihracatçılara, %9.51’inin ise tüccarlara satıldığını tespit etmişlerdir.

Çiftçilerin doğrudan pazarlama stratejisi olarak en fazla (%66.67) tüketicilerle bağlantı kurmayı tercih ettikleri saptanmıştır.

4. Sonuç

Tokat ili merkez ilçede yapılan bu çalışmada kiraz yetiştiriciliğinin mevcut durumu incelenmiştir. Çiftçilerin kiraz yetiştirme nedenleri, fidan temini, pazarlama kanalları, çiftçinin üretim ve pazarlama aşamasında yaşamış olduğu sorunlar, satış fiyatları, üretim miktarları belirlenmeye çalışılmıştır.

Çiftçilerin ortalama aylık geliri 8 468.10 TL ve bu gelirin 6 276 TL'si kiraz üretiminden elde edilen gelirdir. Çiftçilerin büyük çoğunluğunun çiftçilik dışında başka bir meslek ile uğraşmadığı, çiftçiliği yanında başka bir mesleği daha olanların en fazla esnaf oldukları tespit edilmiştir. Çiftçilerin arazi dağılımlarına göre bahçe varlığının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin yine büyük bir çoğunluğunun mülk arazisi olduğu kiraya veya ortağa verilen arazilerinin olmadığı tespit edilmiştir.

Kiraz üretim miktarının işletmeler ortalamasında 2019 yılında 18.63 ton olduğu tespit edilmiştir. Çiftçilerin mevcut arazilerine dekar başına ortalama 35-40 ağaç dikildiği ve ağaç başına ortalama 30-40 kg kiraz üretildiği tespit edilmiştir. Çiftçiler doğa olaylarına maruz kalmadıkça bu verimin daha da artacağını belirtmişlerdir. Üreticilerin en fazla yetiştirdiği kiraz çeşidinin iri, meyve eti açık kırmızı ve sulu olan Ziraat 0900 olduğu belirlenmiştir. Bu çeşitle birlikte Lambert ve Napolyon çeşidinin de üreticiler tarafından tercih edildiği görülmektedir.

Çiftçilerin arazinin, iklimin uygun olması ve aile işgücünü değerlendirme amacı ile kiraz yetiştirdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca kiraz dışında da meyve yetiştirdikleri ve bunların sırası ile vişne ve şeftali olduğu belirlenmiştir.

Kiraz yetiştiriciliğinde en çok karşılaşılan sorunun girdi temini aşamasında olduğu tespit edilmiştir. Kiraz üretimi aşamasında en çok karşılaşılan sorunun hastalıklar ve zararlılar, pazarlama aşamasında fiyatların dalgalanması, hasat aşamasında iş gücü yetersizliği olduğu belirlenmiştir. Kiraz fidanı temininde en çok karşılaştıkları sorun ise fiyatların yüksek olmasıdır.

2019 yılında ortalama kiraz fiyatlarının 4-5 TL arasında değiştiği görülmektedir. 2019 yılı kiraz satış durumlarının bir önceki yıla göre daha iyi olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin yetiştirdikleri kirazları en fazla komisyoncular aracılığı ile pazarladıkları ortaya konmuştur. Doğrudan pazarlama stratejilerini en fazla tüketiciler ile bağlantı kurarak uyguladıkları belirlenmiştir.

Çiftçilerin kiraz üretim ve pazarlanma aşamalarında karşılaştıkları sorunları önlemek amacı ile bu konuda faaliyet gösteren üretici örgütlerinin iyileştirilmesi ve kooperatiflerin kurulması önerilebilir.

Üreticilerin piyasada ürün arz ve talebi ile ilgili bilgilendirilmesi önerilebilir. Böylelikle pazarın yapısı hakkında fikir sahibi olabilirler.

Yapılan çalışmada çiftçilerin üretim aşamasında teknik bilgi yetersizliği olduğu görülmektedir. Bu nedenle üründe miktar ve kalite kayıpları oluşabilmektedir. Bunu önlemek amacı ile ilgili kamu kuruluşları aracılığıyla konu hakkında eğitimler verilmelidir.

Üniversite, kamu ve üreticiler işbirliği yaparak kiraz yetiştiriciliği ve pazarlanması ile ilgili projeler hazırlayıp bu konuda yaşanan sorunlara çözüm getirip bölge ekonomisine önemli katkılar sağlayabilirler.

Araştırmanın en önemli kısıtını zaman ve maddi kaynak yetersizliğinden dolayı uygulamanın yalnızca Tokat İli merkez ilçe köylerinden Kocacık, Akyamaç ve Kemalpaşa köylerinde yapılması oluşturmaktadır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda farklı illerde örneklem sayısı artırılarak çalışmanın uygulanması önerilebilir.

5. Kaynaklar

- Başkaya, Z. 2011. Türkiye’de kiraz tarımının coğrafi esasları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26: 45-71.
- Çelik, Y., Sarıaltın, H.K., 2019. Türkiye’de Kiraz Üretiminin Yapısal Analizi, *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi* 6(4): 596–607.
- Çerçinli Öz, F., 2016. Isparta İli Kiraz İhracatının Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Isparta.
- Demircan, V., Hatırlı, S.A., Aktaş, A.R. 2004. Isparta ilinde kirazın pazarlama yapısı ve sorunları. *SDÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1): 26- 33.
- FAO, 2021. <http://www.fao.org/> Erişim tarihi: 14.01.2021
- Fidan, H., 2017. Uluslararası Tarımsal Pazarlama Anlamı, İçeriği ve Gelişimi, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 52 (2) :41-56.
- Güneş, T., 1996. Tarımsal Pazarlama, Ankara Ü.Z.F. Yayın No:1467, Ankara.
- Oruç, E., Uzunöz, M., Karadoğan N., 2017. Rural Women Participation of Local Development: A Case Study From Women Shareholders Of Vakıflı Development Cooperatives. *Asian Journal of Agricultural Extension, Economics and Sociology*, 17(2):1-12, Article no: AJAEES.33435, ISSN:2320-7027
- Özbek, K., 2013. Amasya İli Suluova İlçesinde Kiraz Üretimi Yapan İşletmelerin Üretim ve Pazarlama Sorunları. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat.*
- Öztürk, F.P., Karamürsel, D., Bayav, A., Öztürk, G. 2005. Türkiye’de Kiraz Üretimi, Pazarlaması ve Dış Satım Potansiyeli. *GAP IV. Tarım Kongresi, Cilt 1, Bildiriler Kitabı: 427-437, Şanlıurfa.*
- Sayılı, M., Özbek, K. 2016. Amasya ili Suluova İlçesinde kiraz üretimi yapan işletmelerin üretim ve pazarlama sorunları. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33(1): 33-46.
- TÜİK, 2021. <https://www.tuik.gov.tr/> Erişim tarihi: 10.01.2021
- TRADEMAP, 2021. <https://www.trademap.org/Index.aspx>, Erişim tarihi: 10.01.2021
- Unakıtan, G., Hurma, H., Makaracı, Z., Başaran, B., Abdikoğlu, D., Sağır, F.S., 2016. aky Bölgesinde Sofralık Kiraz Üretiminde Farklı Tesis Yapılarına Ait Üretim Maliyetlerinin Belirlenmesi, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 35 (3), 193-202.
- Yılmaz, H., Demircan, V., Dernek, Z. 2006. Isparta İlinin Tarımsal Yapısı, Üretimi ve Gelişme Potansiyeli. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 1(2)-1-16.